

SZÍNHÁZ. - FILM.

A RONINOK KINCSE.

(Kállay Miklós japáni lovagdrámája a Nemzeti Színházban.)

Dráma és színház szembeállításának korszerű divatjában írónk jobbra mohón a «százszázalékos színház» eszményét kergetik. Megtéveszti őket néhány olcsó siker, s a valódi szenvedélyek megszólaltatását már eleve reménytelen vállalkozásnak kezdik tekinteni. Annál öröndetesebb elégtétel a magasabb igényű színházbírálatnak, hogy ez a felelőtlen bölcsesség egyre sűrűbben hitelét veszti: épp ebben a végéhez közeledő évadban maga a közönség cáfolt rá igen csattanósan.

Kállay Miklós nem most, nem a megváltozott, biztatóbb szelek hatására bátorodott neki, drámaírásban már akkor sem lépett alkura színikritikusi elveivel, amikor az ilyen «gyakorlati meggondolások»-nak nagyobb volt a vonzóereje és babonás tisztelete. Már néhány éve, hogy e drámájának elgondolása megfogant, abból a hitből és meggyőződésből, hogy a színpad igenis a nagy és múlhatatlan emberi szenvedélyek küzdelmének talaja.

Tárgyát messziről hozta, vele az újságnak s a mindig érdekes egzotikumnak varázsát, de számot vetett azzal is, hogy a valódi dráma vérkeringése csak ott indulhat meg, ahol egy jelentékeny embernek, a végzetes események sodrába került egyénnek szívében át törhet magának utat. Kállay így vette birtokába a japán történeti és költői tárgyat, mely önmagában inkább a kollektív erkölcsi felfogásnak, lovagi becsület-eszménynek tükörképe. A gazdájukat méltatlan okból elveszített s ezzel ronin-sorsra jutott hűbéres lovagoknak, a szamurájoknak szinte a görög tragédiáknál is könyörtelenebb fátumát annak egyéni sorsában fokozza fel és teszi emberileg megrázóvá, akinek vélt pusztulása itt a becsületnek, a roninok kincsének, védelmét szembeállítja az állami hatalom írott törvényeivel. Így nyer a főhős, az érette véraldozatot hozó nemes lovagnak, a hozzá megtévesztésig hasonlító féltéstvérenek szerepében egészen különleges és többféle nézetből is megkapóan drámai érdekességet. Drámai a bosszúműve, melynek érdekében a szerepjátszást s ami még vakmerőbb: egy jellem látszólagos megingását, önmagából való kivetkezését vállalja; drámai az álarchordása legbizalmasabb emberei előtt is, mikor egy magáravett életet mimel előttünk; s talán legdrámaibb érzelmi, szerelmi életének válsága, mely végül ennek az elszánt alakoskodásnak kegyetlen próbatételét diadalmasan megállja. Lényegileg mindaz, ami három felvonáson át történik, közeljár a mesének, a legendának kuriózumérdekességéhez. Kállay avatottságát, drámaírói biztos markolását éppen az mutatja, ahogyan a szálakat egyesodorja és célismerően végigvezeti, olyan befejezéshez, melyben nemcsak a vak fátum taglóját, hanem ugyanakkor az áldozatkészség, hűség és nemeslelkűség erényének felmagasztosulását is megérezzük.

Az első felvonásban meglepő tisztaságú, valóban csak a lényegre szorító expozícióval oldja meg a személycsere indítékát s ugyanakkor módját ejti, hogy a színleg elpusztult herceg feleségének megmagyarázhatatlan sej-

téseit is éreztette, amelyekből utóbb a főhős lelki drámájának legbensőségebb mozzanatai adódnak. A második felvonás az ál-Juranosuké hármasszerepjátásának bonyolult motívumait halmozza, a hatásértékek finom mérlegelésével *kétfelé*: úgy, hogy a játék szereplői csupa rejtéllyel álljanak szemben, a nézők ellenben egy-egy hajszálnyi résen át mindig megpillanthassanak annyit, amennyit a szerkezet áttekinthetősége megkíván. Végül a harmadik felvonás a megsemmisülést hozza meg a hősnek, de úgy, hogy a lovagi parancs betöltésével együtt a hercegnő hű szerelmének boldog ajándékával költözik át a megdicsőülésbe és a vitézi legendába.

Amilyen határozott és tiszta ennek a műnek drámai megformálása, éppoly rokonszenves minden könnyen adódó hatást megvető, mindenben a lényegre irányuló, valódi írói bensőséggel átérzett a stílusa és nyelve. Ha valahol, itt csakugyan bőségesen nyilhatott volna alkalom a visszaélésre azzal a bizonyos «írásiág»-gal, amelynek hinárosát elkerülni csak az igazi költő képes, aki sohasem a *szép*, mindig a *jó* szó mellé szegődik. Kállay tisztult ítélettel tartózkodik attól, hogy a «keletiesség» hatáselemeivel mesterkedjék, inkább csak jelzésekre szorítkozik, melyek megadják fűszerét az egésznek, de semmit sem utalnak a «különlegesség» kétes értékű fedezete alá abból, aminek őt éppen általános, kortól és környezettől független emberi szépsége és emelkedettsége ragadta meg és ihlette írásra. A jobbtörekvésű kritikának az a konok gyanúja, hogy : a színpadnak az ilyen lelki, erkölcsi értékek szolgálata a legigazabb rendeltetése újra szerencsés igazolást nyert abban a mély megilletődésben és megrendülésben, mely a közönséget a játék egész tartama alatt hatalmába kerítette.

De a színház szolgálata is ezúttal méltónak bizonyult a nemes feladathoz. Az író megértő segítséget kapott Németh Antal rendezői tudásában és odaadásában. Ez a mű nemcsak megbírja, hanem egyenest megkívánja a stilizálást, s el kell ismerni, hogy tiszta, következetes s amellet izlésesen mértéktartó színpadi stílusmegoldásnak nem sűrűn talákoztunk ehhez fogható másával. A hagyományos japáni színjátszásnak pontos követését erőszakolni céltalan túlbuzgalom lett volna, viszont főbb elemeinek ez a módjával való alkalmazása kitűnően éreztette a dráma mondai anyagának termőtalaját, anélkül, hogy az író szabad alakításának ízét vette volna. Jaschik Álmos művészi természetéhez, képzeletének legtermékenyebb irányához is igen jól talált az a kíváncsi, mely a színpadi képek és jelmezek megoldása dolgában itt reá hárult. Millos Aurél a játékstílus mozgásbeli részének megvalósításával eltalálta azt a helyes utat, amelyet prózai színpadon és európai izléshez szabva követni lehet. Ránky György zenei aláfestése szintén jól simul bele az egész színrealkalmazásba, ha talán kissé másodkézből veszi is japáni ízeit.

Meglepő a közreműködők pompásan összehangolt együttese. Az élen kétségtelenül Timár József halad. A tavalyi Jerome-darab óta most nyílt újra alkalma bizonyosságot szolgáltatni művészi gazdagságáról, ezúttal még magasabb fokon. Értelmi erejét az itt annyira lényeges világos vonalvezetés mutatja, elmélyedő átélését a szenvedélyek igaz és sugalló erejű rajza. S ami szintén döntő : az egyéni jelentékenységnek éreztetése is hatalmában van. Pethes Sándor higgadt és tapasztalt vén japáni harcosa ebben a komoly és egyszerű hangnemben még a jeles művész komikai erős tehetségének régi tisztelőit is meglepte : maga volt a tekintély és méltóság, mintegy eleven szimbóluma Nippon vastörvényeinek. Sugár Károly valahogy nem bírta tökéletesen magáévá tenni a játék stílusát, hiányzott belőle állásának és

rangjának súlya, néha a japáni kiskirály operettbeállítására felé hajlította el az alak körvonalait. Somogyi Erzsí szívvel-lélekkel magára vette a hercegnő sorsát, drámai erőben talán Hannele-alakítása óta nem is kaptunk tőle még ennyit, de — amiről nem tehet — művészi egyéniségének alaptermészete valamelyest idegen ettől a feladattól; ha van Japánban Nagy Magyar Alföld: akkor ő bizonyára onnan került Asano-Naganori herceg oldalára. A többi szereplők jók egyenként is s még jobbak a tökéletesen összevágó együttesben.

ÁPRILIS.

(*Török Sándor komédiája a Nemzeti Színházban*)

Kétélű szatíra ez: szól az örök emberi butaságnak és képmutatásnak, mely óvatosság és kritika nélkül ráveti magát a bármily lehetetlen körülmények közt felmerülő önzési és harácsolási lehetőségre, s ugyanakkor szól annak a napjainkban annyira kelendő, híg és olcsó irodalomnak is, mely az ilyen vágyalmok beteljesedésének hazug meséivel kábítgatja a színházi nézőtér lelkeszégényeit

Török Sándor tisztafejű ember és tisztatollú író. Nem bocsátkozik alkuba az élettapasztalataival és azt sem tűri, hogy a tolla meghazudtolja a gondolkodását. Ha a divatos színpadi irányzat a véletlenség háttára felkapott karrierembereket mutogatja, akik csak egyben tehetségesek: szemtelenségben és svádában, — ő egy gyámoltalan fiatalember szédítő emelkedését mutatja meg, akiben semmire sincs tehetség, s aki *másnak* az ötletéből lesz hatalmassággá — egyetlen éjszakára. Kegyetlen áprilisi tréfa áldozata ez a hősietlen hős, akinek keserves bukása kettőt bizonyít: a valódi érvényesülésnek feltétele vagy a képességek megfelelő mértéke, vagy az erkölcs és tisztesség megfelelő hiánya. Benne nincs meg egyik sem, legfeljebb a hiszékenység égi adománya, mely képessé teszi az élet ilyen képtelen ingyenajándékainak elfogadására. Hanem Török Sándor melléje állítja az okosoknak, haszonlesőknek, hisztériásoknak jeles koszorúját is, mely viszont ugyanúgy

levizsgálja a hiszékenységből, amikor erről a patagóniai ártatlanságú vidéki süvölvényről első szóra felteszi, hogy: siralomházi éjszakáján rangrejtve szórakozó, veszedelmes anarchista. Ez legvégső fokon már nem is egy spleenes nagyúrnak áprilisi tréfája, hanem valami kegyetlen hatalmaságé, mely a dicső emberi fajtát ilyen tökéletlenné kívánta s abban még a «hős» eszményét is ily veszedelmes közelségébe juttatta a békamese «tuskókirály»-ának.

Világosabb a napnál, hogy ez a színpadi játék csak az álomnak vagy az írói önkénynek irrealitásában jelenhetik meg s eléggé csodálom is a sajtóbeli bírálatok egy jó hányadát, mely mégis a szokásos realitáskövetelményekkel közeledett hozzá. Itt minden azon fordul meg, hogy a szerző képes-e már a játék első negyedórájában a nézőt magával sodorni, leszerelve ennek minden «valószínűségi» aggályát. S épp ebben Török Sándornak nem volt szüksége tizenhárompróbás színpadi rutinra támaszkodnia, — futotta rá bőven az írói sugállórejéből.

Amit a színház bocsátott rendelkezésére, az egészében véve derekas és igyekvő szolgálat, csak a stílus bátor vállalása hiányzik belőle. Csorotos Gyulára hárult az egység megteremtésének nehéz rendezői feladata. Adós leginkább az itt annyira fontos játékütemnek irgalmatlan keresztülhajsolásával maradt. Ő maga vállalta a kegyelmes úr spiritus rectori szerepét is, s bár hiánytalan tekintéllyel, de a lenyüggő lendületnek meglehetősen hiányával felelt meg an-

nak. Annál meglepőbb, mennyire a maga helyére került Jávor Pál a slemil fiatalember szerepében. Természetes könnyűsége és kedvessége, szükagyú lelkessége pontosan fedi a rábízott alak tragikomikus körvonalait. Titkos Ilona mindent elkövet jeleneteinek hatásosságáért, sőt — s ez már öreg hiba — valamivel többet is a mindennél. Szörényi Éva még nem kész művész, de jólesően igaz hangjai vannak. Lehotay, Nagy Adorján, Petheő, Táray: egyenkint is kitűnő megjelenítője egy-egy típusnak, együttesen pedig pompás négylevelű lóhere. Az epizódban Pethes Sándor frenológusa elsőrangú remeke a művészi jellegzetességnek. Berky Lili zengő szavát a szív valódi melegsége járja át. Kellemesen üde hatású az Apáthy Imre lelkendező fiataltsága.

Horváth János színpadi képei — a népes jelenetekben a bútorok némi túlsúlyfoltosságát leszámítva — szépek és izlésesek.

CSODA A HEGYEK KÖZT.

(*Molnár Ferenc legendája a Vígsházban.*)

Negyven éves fennállásának megünneplésére a Vígsház Molnár Ferenc-bemutatót adott, azt a szerzőjét juttatta szóhoz, akinek évtizedek során sok kiadós sikere volt a jubiláló intézet játéktrendjén.

Molnár legendájának szövege évek óta ismeretes, amióta könyv formájában megjelent, a kritikában is elég szó esett róla. Akadtak dicsőítői, kik az európai irodalom legmagasabb hegyormainak közelségébe tessékeltek, akadt igen súlyosszavú és nagytekintélyű bírálója, aki úgy vélte, hogy valahányszor Molnárt megszállja a mélység és költőiség becsvágya: feláldozza annak legigazibb színpadi képességeit s a mélységbe való törekvéséből csak az alászállás marad meg a tulajdon színvonalá alá, a Raupach-

korabeli érzelgősség mocsaras ingoványa és lidércclángjai felé.

Annyi nyilvánvaló, hogy dolgozik benne valami ellenállhatatlan vágyakozás a valóságfelettliség, a földi saktól való megtisztulás irányában; szomjúhozza a tisztább érzések győzelmét a jóból-gonoszból összetett emberi természet örök, önemésztő tusakvásában. Szívesen fordul a legenda és mirákulum indítékaihoz, mint ezúttal is, a gyermekgyilkosság gyanújába keveredett kis vadóc cselédleány történetében, hol egy emberi botlásokból támadt s a földi elbírálásra nézve hozzáférhetetlen szerencsétlenséget a mennyei irgalmaság szellemében tisztáz és juttat a legmagasabb Itélkezés színe elé. Az ég lehelletét egy misztikus alakkal küldi le a féregélet gyámoltalankodói közé, ebben a szentéletű Miklós érsek csodatételét idézi, az ártatlan kisdedek feltámasztását, akiknek őt az égi Akarat ügyvédjükké rendelte. Molnár legendájában is egy rejtélyes ügyvéd hajtja végre a csodát, melynek nyomában a hit és szeretet virága nyílik ki a tévelygő erkölcsű és rövidlátó ítélkezésű kisvárosi emberek szívében.

Hanem a színpad szava még inkább, mint annak idején a könyvé, nyilvánvalóvá tette azt is, hogy Molnárban a költői megilletődéssel nincs egészen arányban a költői kifejező erő. Inkább csak a törekvést árulja el az igazi szárnyalásra, mint a képességet. Dícséretes az önmegtartóztatása mindabban, ami a kínáló garasos hatásokról való lemondást illeti (különösen az esküdtszéki tárgyalás mozzanataiban), viszont azzal is adós marad, hogy a lelkek mélyén végbemelő megtisztulási, felszabadulási folyamatok valóban költői érzékeltetéssel kerüljenek elénk. Molnár lemond a csillogásról, de ugyanakkor nem jut el a — sugárzásig sem; nem érezni eléggé a szív melegét, valami

szikkadt tárgyilagosság bénítja meg a legendai szabad és önfelédtt lebegést.

A Vígszínház munkája, Jób Dániel igazgató rendezői odaadása mindent megtesz a neves szerző szolgálatára, de éppen a legjobb és leghitelesebb «vígszínházi» játéktípus az itt kívánatos hangnemtől meglehetősen idegen; inkább a józanság követelményeihez talál, semmint az égi mámoréhoz. Az «idegen ügyvéd» misztikus alakjára Toronyi L. Imrét állították be az együttesbe. Ez a remek szövejtésű, kristályosan tiszta rajzú művész most is kitűnő volt a maga egyéni képességei értelmében, hanem ezek közül éppen a transcendentális sugallóerő hiányzik. Kis Cilit, a megkínzott, riadt kis cselédeleányt Muráti Lili hozta elénk, lelkes becsvággal, sok igazán belülről feltörő hanggal, csak valamelyest egyhangúan; ezt különben nem volna méltányos a tehetséges művésznőnek felrónunk: az alak már az írótól is elég szegényesen van útjára bocsátva. Góth Sándor színészi tudásával és tekintélyével feledteti, hogy a polgármester szerepe kivülesik művészi egyéniségén. Nehezen értünk egyet Ráday Imre «Pökhendi» ügyvédjével: igen is lágnak, bursikóznak tünteti fel. Beregi törvényszéki elnöke a tárgyalási jelenetben kissé merev és szálkás, a záróképben azután megvan benne a kellő bensőség. Kiemelkedik még Gyöngyössy Erzsi erőteljes polgármesternéja és K. Boócz Lajos vidéki orvosalakja. Vörös Pál díszletei inkább mutatósak, mint igazán hangulatosak.

A legenda bemutatása egyúttal jubeliumi ünnepe volt a színháznak. Emlékeztetőül elébe bocsátották Hunyady Sándornak *Negyven év* című rövid alkalmi játékát, egy kis társalgóbeli jelenetet, melyben a vígszínházi művészek «civilben» vonulnak fel, hogy — a Góth házaspár köré sorakozva — elmélázzanak a letűnt

évtizedek színein és évein. Kedves ez az apróság, de túlságosan is igénytelen. Egy kissé gyors kézzel készült s a felidézett szellemek közt említés nélkül marad több olyan ragyogó név, melynek ezek közt a falak közt feledésbe sohasem illik mennie.

Közbul pedig elhangzik még egy költemény is, *Emlékezés* a címe, és Harsányi Zsolt a szerzője. Szépen, finoman, megilletődve mondta el Makay Margit, ki igen festői jelenség is volt ünnepi díszruhájában.

ZÖLD BÉKA.

(*Bródy István zenés vígjátéka a Kamaraszínházban.*)

Zenés vígjáték: ez az újabb színházi gyakorlatban annyit jelent, hogy az operett — mintegy hitelét veszelve — szívesebben jelentkezik így, dugárúként. Vígjátéki igényei végkép nincsenek, még bohóciatiak is alig, beéri valami jól kitaposott, százszer kipróbált «mesé»-vel, s azt azután meg-megszakítja egy-egy énekes vagy táncos kettős. Csak karok és finálék nincsenek, ezek teszik az «igazi» operettet költségessé és kockázatosná, ezeket most megtakarítja a színház s közben még önértetét is emeli az a büszke öntudat, hogy nem a lenge műzsát szolgálja, hanem az előkelőbb «vígjátéki» szellemet.

Csak legalább valami szellem is jelentkeznek! A Kamaraszínháznak ez a legújabb újdonsága azonban ebben a tekintetben szinte elképzelhetetlenül puritán. Ami jó-rossz élc akad benne (inkább az utóbbi), az is érezhetőleg a színészek agyából pattant ki, — alighanem próbák közben. A színészek különben is kitesznek magukért, különösen a higanyvérmérsékletű Latabár Kálmán, a zajos és viharzó Somogyi Nusi, meg a táncoskedvű, de a szenvedésgig nyafka Balla Lici.

Zenáját Gyöngy Pál szerzette. Ez nyilván meg fogja találni az útját a főváros valamennyi tánchelyiségébe. Legtöbb száma nemcsak hogy «sláger»-ré lesz — ami a régiebb operettek

főbb zenei részeivel is megesett —, hanem egyenest slágernek íródott. Ma így illik. A sikert is lehetőleg iparkodunk — racionalizálni.

Rédey Tivadar.

FILMEK ÉS TÉMÁK.

Az utóbbi idők filmműsorában szinte feltűnően sok a francia film és ez talán nem is egészen véletlen. Kissé a közönség nivójának és izlésének emelkedését jelenti, kissé azt, hogy a film korifeusai is hajlandók behódolni ennek a kedvező izlésáramlatnak. Ha ezeknek a francia filmeknek a lényegét keressük, a kérdésekre elég nehéz választ találni. Hiszen végeredményképpen nagyon finom és kevésbé hatásvadászó eszközökkel dolgoznak. A fényképezés, ha tökéletes is, nem fitogtatja a tökéletességét, a díszletekről messzire látszik, hogy díszletek és mégse zavarják a nézőt. A színésznők nem különösen szépek, sőt lehetőleg nem hamvasan fiatalok. A francia film eleve lemondott a film gusztuscsináló hagyományairól és az igazi művészetet jellemző szerénységgel lemondott arról, hogy minden, a filmen kínáló hatást igénybe vegyen. És még valami : ami szépekké és jókká teszi a francia filmgyártás darabjait : nem venni észre, hogy a szereplők beszélnek. Pedig beszélnek, sokszor nem is keveset. De ez a beszéd nem ütközik ki a filmből, mikor megszólal a szereplő, a nézőnek nem jut rögtön a tudatába, hogy : ime, ez most beszél. Ezt olyan öntudatlanul veszi tudomásul, mint a valóságban, nem figyel föl rá, az eddigi francia filmekben csak ott szólalt meg az ember, ahol kellett. Sehol máshol és semmivel sem többet, mint amennyit kellett. Az embernek önkéntelenül eszébe jut : az amerikai filmekben harsányan veszekednek, az angolokon szárazon humorizálnak, a magyarokon selypítenek, a németeken szerelmet vallanak érzelmesen, ha a szavak nem is érzelmesek. A szerelemvallást a francia film, az Örvény, elintézi azzal, hogy a férfi és a nő elejtenek egy gramofonlemezt, aztán fölemelik az eltörött lemez két darabját és észreveszik, hogy a két lemezdarab egymásba illik.

A CIRKUSZ.

Cirkusz a környezete és feltékenység a témája az Örvény utáni egyik francia filmnek. A mese : három artista — kettő fiú, egy leány — hozzájut «a» nagy szerződéshez, ennek következtében baj van a baráti hármaskörül, mely mint a jobb szerződéssel járó nagyobb pénz világosságra hozza : immár megérett arra, hogy szerelmi kettőssé alakuljon. De nem ez a fontos, hanem a trapéz kötele és a levegőben úszó fiatal emberi alakok, az artisták élete, az az élet, melyet a mélység fenyeget és amelyik a két másik atristának is kezében van. Körülbelül ez a film : nagy lendületek, ugrások a cirkusz kupolája alatt. Körülbelül ez a nézőtér : izgalom és druk, hátha elereszti az egyik rivális a másiknak a kezét és az lezuhan a «vérző aréna» porondjára. Ez persze nem történik meg, az artistabecsület erősebb a szenvedélynél és a nézők megnyugodva távoznak.

De mindez nem fontos. Ami fontos : néhány emberi jelenet, mikor a derék szegény artisták először látják meg magukat a tükörben estélyi ruhában és frakkban. Mikor gáláns mozdulattal és gamin mosollyal a szájuk szélén üdvözik a tükörképét. Néhány szép cirkuszkép alulról fényképezve, Anna-

bella karcsú alakja a trapézban, a kissé széthúzott izgalmas cirkuszi jelenetek izgalma: ez a lényeg. A film nem különösen jó és nem különösen rossz, de francia. Az elemek, melyből a film összeáll, megnyugtató összhangban vannak, a darab nem remekmű, de film, melyen látszik, hogy ahol készült csak átlag és mégis jó.

A FILM.

A «Boldogság»: film a filmről és szintén francia műhelyből került ki. Egy lázadó természetű rajzoló kiküld egy napilap, hogy rajzolja meg a híres filmsztár érkezését a pályaudvaron. A rajz elkészül és este a rajzoló hirtelen került barátnőjével elmegy a hangversenyre, melyben a filmsztár szerepel. A hangverseny után teljesen indokolatlanul rálő az autójába lépő színésznőre. Izgalom, a filmszínész nő felgyógyul, szembesítik a merénylővel, tárgyalás, ahol a rajzoló nem védekezik, hanem kijelenti, hogy a mai idők egyik bálványát akarta ledönteni. Szerelem és mélabús vég: nem valók egymáshoz. Erre a rajzoló akkor jön rá, mikor meglátja, hogy filmet csinálnak a történetükből a sztár fölléptével. A mese ilyen, túlságosan bonyodalmas, túlságosan tág, túlságosan sok fordulatra ad alkalmat, ez, bármennyire is furcsának látszik az első pillanatban, árt a filmnek. Az igazán művészi filmek megmutatták, hogy a film cselekményének nem szabad nagyon bőnek lenni, mert akkor a cselekmény megöli a filmet. A sok esemény agyonüti azt a lehetőséget, hogy a film életet adjon, szép képeket és mozdulatokat, melyek mögött súlyos jelentések húzódnak meg szerényen. E túlságosan irodalmi szcenárium teszi, hogy a különben jó film nem kelthet maradéktalan hatást, a rendező az egész mesét akarta kihasználni, ahelyett, hogy egész filmet akart volna csinálni. Ennek következtében a részletek lényegesen jobbak, mint az egész, a jelenetek jobbak, mint a film, a színészek játéka jobb, mint a darab. Az egész túlságosan regényszerű és a filmszerűséget a részletek nem tudják megmenteni, pedig ezek a részletek nagyigényűek és nagyigényű a téma is, mely kissé szociális területeket surol már és mindenestre leleplező filmet mutat a filmről. Jellemző ez a téma is arra, hogy a francia filmgyártás mennyire az «emberit» akarja mutatni a vásznon és egyes részletek mutatják, hogy ez az igazi értelemben vett alkotás sikerült is. Ragyogó a revűjelenet beállítása, ahol a filmszínész nő a görlok csoportja felett egy csillogó állványon tényleg bálvány és eszébe juttatja a nézőnek ezt a szót és a lázadást, mielőtt a merénylő-rajzoló kimondaná. A férfi Charles Boyer egészen elsőrendű színészi teljesítményt nyújtott, a patetikus jelenetekben megrázó volt és nem neveltséges, szájmozdulatait és szemei kísérik a nézőt a film után is. A film második részét csak ő és a sztár játékos Gaby Morlay mentették meg. Játékuk szinte kísérletesen valószínű és az indokolatlanul túlságig bonyolódó szcenáriumnak csak az a mentsége, hogy nekik alkalmat adott arra, hogy különféle lelki állapotokat játszanak meg.

A RÉMDRÁMA.

«Fantasztikus történetnek» hirdetik a «Sárga bestia» című filmet, azonfelül azt is beharangozták, hogy ebben a filmben minden két percben egy gyilkosság történik. Ennek következtében a nézőközönség olcsóbb humorú része órával a kezében ül be a nézőtérre nyilván azzal a szándékkal, hogy ha nem kap elég gyilkosságot a pénzéért, skandalumot csinál. Nos — a film kielégíti a polgári vérszomjasokat, rögtön az elején úgy hullanak a kínaiak, mint légycafé alatt a legyek. A következmény általános és hangos derűtség

a nézőtérén. Ettől kezdve a nézőtér mindenén nevet, nevet az amerikai filmgyártás összes egy filmbe sűrített ostobaságain. Csak ez menti meg a filmet, melynél rosszabb eddig még magyar film se volt. Lugosi Béla a rossz játéknak olyan csúcspontján tündökölt, hogy még tőle is szokatlan. Egy kiskunmalacfürdői műkedvelelőadás jobb, mint e válogatott ripacsok gyűjteménye. Egyetlen jó színész nincs a filmben, a kínaiak maszkja olyan, hogy magyarul nincs rá elég rosszindulatú jelző. A pohos rendőr, az undorító esetlen ujságíró, a molett telefonoskisasszony és az aranyakat simogató rém, mintha mindnyájan egy színművészeti múzeum lomtárából kerültek volna elő. A film egyetlen szerencséje, hogy az elején minden kép teljesen rosszul és izgatás nélkül fotográfált gyilkosság. A közönség ettől kezdve gyorsan beletalálja magát a helyzetbe és vígjátéknak, sőt burleszknek veszi a «fantasztikus történetet». Ha Shakespeare a hamletbeli hekatombát nem a tragédia végén, hanem a tragédia elején rendezte volna, még azon is nevetett volna a közönség. Pedig ezek a gyilkolások nagyon-nagyon messze esnek a shakespeareiektől.

(Sz. Z.)

Z E N E.

MONTEVERDI: «ORFEO». BEMUTATÓ AZ OPERÁBAN.

Monteverdi örökértékű operáját, az «Orfeo»-t hozta színre az Operaház, Respighi, a közel multban elhunyt nagy olasz zeneszerző átdolgozásában. A modern zenedráma több mint 300 esztendő óta sokszor próbálták már több-kevesebb sikerrel életre kelteni. Lehetne vitatkozni afelett, hogy ezek az átdolgozások mennyiben rontották vagy emelték az eredeti mű szépségét — értve ezen a modernizálás mértékét —, de kétségtelen, hogy úgy amint van, az eredeti hangszerekkel és harmonizálással ma nagyobb tömegek számára nehezen volna hozzáférhető. Nincs módunkban megállapítani, hogy Respighi a modern hangszerelés mellett milyen messzire ment a mű általános zenei felfrissítésében. Tény, hogy a mű archaikus színezete alig érezhető az ő felfogásában; csupán a kadenciák, a recitativo-ariosok figyelmeztetnek arra, hogy ezt az operát a XVII. század legelején írták. Ebben feltétlenül része van Monteverdi úttörő lángelméjének is, aki merész reformjaival annyira megelőzte korát. El tudjuk

képzelné, hogy a renaissance szelíd pásztorjátékainak korában micsoda forradalmi szellemet hozott a színpadra az Orfeo ama drámai erőttől, szenvedélytől izzó jelenete, midőn Sylvia nimfa hírül hozza Orfeónak Euridice tragikus halálát. Ez már igazi barokk lelkeség volt, a régi formáknak új tartalommal való töltekezése, a pszichologizáló törekvés, nagy benső kedélymozgalom zenébe öntése. Ehhez viszonyítva a pásztorjáték-stílus erős hangsúlyozását már kissé túl édeskésnek éreztük a rendezés részéről. Tekintve a mű cselekményben való szegénységét, természetesen a rendezés művészetének különösen tág tér nyílik. Respighi az énekkart a zenekarban helyezi el, helyette a balettkar minden elképzelhető ki-be- és felvonulása, pazar színei hoznak mozgást a színpadra. Az első felvonás Orfeo és Euridice nászának jelenetében ezek a felvonulások túlzusfolttá válnak. Valamivel kevesebb a sok szemgyönyörködte-tésből többet jelentene. Különben a színpadi képek igen szépek s ahol művésziiesen simulnak a zenei hangulathoz, mint a halálhír jelenetében vagy az alvilágban, nemcsak hogy nem

vonják el a szem számára a hallgató figyelmét, hanem éppen ráterelik a zenei kifejezés szépségeire.

Az előadás igen jó volt. *Palló Imre* a klasszikus stílusban kissé idegenül mozgott, de szép énekével pótolta az illuziókat. Mint mindig, ahol igazi zenei élményről van szó, *Basilides Máriaé* volt itt is az oroszzlánsiker. Mikor a színpadra lép (Sylvia nimfa), erős művészegyenységének gyújtó hatásában minden egyéb háttérbe szorul. Mély benső átélésével hallgató-ságában is ezt a benső hatást tudja kiváltani. A kitűnően betanított énekar az előadás egyik főerőssége.

* * *

Nagy várakozás előzte meg a nagy orosz táncművész, Nijinsky leányának, Kyrának budapesti fellépését. Nemrég jelent meg magyar fordításban Nijinskyné Pulszky Romola könyve tragikus sorsú férjéről, felidézve ennek a csodálatos táncfenoménnak művészi pályafutását s ezzel együtt a világhírű Diagilew balett történetét. Számunkra különösen érdekes volt ez a könyv, hiszen Nijinsky felesége magyar nő volt, aki teljes asszonyi odaadással élte bele magát zseniális férje lelki világába, akinek nemcsak élettársa, hanem alkotó tevékenységének, művészetének is igazi megértője és csodálója volt. Kyra még kis gyermek, mikor elveszti édesapját, de ennek a nagy névnek büvköréből nem szabadulhatott. A tánc rajongó szeretete őt is erre a dicsőséges, de nehéz életpályára vonzották; hogy milyen hivatottsággal? Ezt mostani szerepléséből nem lehetett eldönteni. Külső megjelenése, bár kissé túlhaladja a táncosnőknél megszokott méreteket, rendkívül érdekes, a szépnél többet jelentő karakterisztikus feje, bűbajos fiatalsága a legjobb benyomást kelt. Mozdulatai rutinosak, technikája is van, csak azt nem mutatta, ami tel-

jesítményét rendkívülivé tette volna: az eredeti művészi fantáziát, a tánc hevénen alkotó művész ihletettségét. Koreográfiái — többnyire elég gyenge zenére — nem tudtak nagyobb érdeklődést kelteni. Liszt—Paganini Campanellájában ragyogtatta meg legjobban technikai tudását, ami arra enged következtetni, hogy ott, ahol a külső eszköz nem hiányzik, esetleg az idő meghozza a nagyobb elmélyedést, az igazi művészi kifejezés kifejlődését is.

* * *

AZ «ÉNEKLŐ IFJÚSÁG» ezidei hangversenye ismét egy lépéssel továbbvitte az új magyar kóruskultúra ügyét. Ma már a Zeneakadémia nagytermé kicsinek bizonyul a viruló magyar fiatalság befogadására. Kitűnő pedagógiai hatása van ezeknek a hangversenyeknek. Minden szereplő kórusnak megvan a maga állandó helye a dobogón vagy az erkélyeken, s így alkalmuk van arra, hogy egymás produkcióit meghallgassák, a siker mértékében ellenőrizzék, ami csak fokozza a becsvágyat, a kedvet a minél szebb éneklésre. Mikor azután egy-egy közös ének vagy közös kánon alkalmából az összes karok rágyujtanak, nincs az a világhírű képzett énekar, amely vetekedhetne lelketűdítő hatásukban. Minden remény meg lehet arra, hogy a hármas cél, amelyet az énekesrendmozgalom lelkes vezetői maguk elé tűztek: 1. népi zenénk kivirágása a városi gyermekek körében, 2. a régi karénekművészet remekeinek ápolása, 3. az élet szépítése, az otthon telítése énekel, zenével — lassan meg is valósul. Ezzel a generációval fog eljönni az az idő, midőn csak az vallhatja magát igazán művelt embernek, aki a zenében sem elégszik meg silány, vásári portékával, hanem itt is a legnemesebbet, a legértékesebbet keresi: akinek lelki szükséglet a jó zene.

BARTÓK BÉLA ÉS DOHNÁNYI ERNŐ együttes zongorahangversenye. Különös eseménye volt az idei zenei évadnak. Két erős zenei egyéniség került itt egymás mellé, akiket a mű szolgálata, Bach, Mozart, Brahms, Liszt lelki jellemképeinek közös kidolgozása hozott össze. Pedig el sem lehet képzelni két ellentétesebb lelki beállítottságot a megoldandó problémákkal szemben. Dohnányi szinte olimpusi derűvel és harmóniával nő össze hangszerével, teljesen egybeolvad vele, közvetlenül, magától értetődően muzsikál, ami már egész magatartásáról — ahogy ül, ahogy mozog — lesugárzik. Bartók szemben áll a problémáival. Egész lényéről leolvashatjuk azt a szenvedélyes küzdelmet, amellyel a mű tartalmának legmélyére akar hatolni, teljesen kimeríteni, ahogy ezt szétboncolja, felépíti, ahogy mindig többre, teljesebbre tör, mint amennyit véges hangszeréből kihozhat. Talán a legteljesebb volt a harmónia a két művész között Brahms és Liszt művében. Ritka alkalom volt Brahms f-moll zongora quintettjének két zongorára való átdolgozását hallani. Mennyire Beethoven nyomdokain halad itt Brahms! Csupa erő, pathos, nagyvonalúság a felépítésben, dacos, merész, szinte kemény hang. De emellett mindig ott kísért Brahms igazi lelke, a borongó, álmodozó, panaszos lélek, amelyet még a legnagyobb szenvedélyek hevében sem tud teljesen elnémítani. Ez a küzdelem a rezignáció és dacos jókedv, a puhaság és érdesség, a szenvedélyes fellendülés és passzív álmodozás között tökéletesen érvényre jutott a két

mester játékában. Liszt hatalmas «Concerto pathétique»-je régen hangozhatott fel ilyen teljes vérbőségében, egy nagy zenekar palettájával vetekedő dúsgazdagon áradó hangzásszélességében magával ragadó szenvedélyességében. A magyar zongoraművészet két mestere hódolt itt a nagy honfitárs halhatatlan szellemének.

* * *

A KECSKEMÉTI VÁROSI DALÁRDA az idén is eljött a fővárosba, hogy újabb bizonyítékát adja pompásan fejlődő énekkultúrájának. Régi mesterek vegyeskarai mellett különösen kitűntek *Kodály Zoltán* legújabb vegyeskarának, a «Molnár Anna» székely népballadának bemutatásával. Kodály művészete igazi remekművet alkotott ezekből a kis történetet inkább elbeszélő, mint eléneklő egyszerű dallamokból. Egyike a legszebb ilyenemű alkotásainak, amely meggyőzően magyarázza zeneszerzőink előszeretettét a népi szövegek iránt. Egyszerű és mesterkéletlen ez a szöveg; semmi fölösleges szó, érzelmi kiszínezés s mégis igazi kis dráma, megkapó a maga mélyen emberi őseredetiségében. A másik bemutatóért, *Bartók Béla* három vegyeskaráért is nagy elismerés illeti a derék kecskeméti gárdát. Példát adtak a fővárosnak arra, hogyan kell lelkiismeretes, kitartó munkával dolgozni azért, hogy olyan magyar mester munkáinak bemutatásában, mint amilyen Bartók Béla, ne állandóan a külföld előzze meg a magyar karmestereket.

Prahács Margit dr.